

***Crocus vernus* Hill u okolini Mladenovca**

Novica Ranđelović¹, Danijela Avramović², Slobodan Jocić³, Vojislav Pavlović²

¹*Prirodno-matematički fakultet, Niš;*

²*Fakultet zaštite na radu, Niš;*

³*Osnovna škola, Mladenovac*

Abstract:

Ranđelović, N., Avramović, D., Jocić, S., Pavlović, V.: *Crocus vernus* Hill in surrounding of Mladenovac. Proceeding of the 8th Symposium on Flora of Southeastern Serbia and Neighbouring Regions, Niš, 2005.

In this paper are presented distribution of *Crocus vernus* in surrounding of Mladenovac town in Šumadija regions in Serbia.

Key words: *Crocus vernus*, Mladenovac.

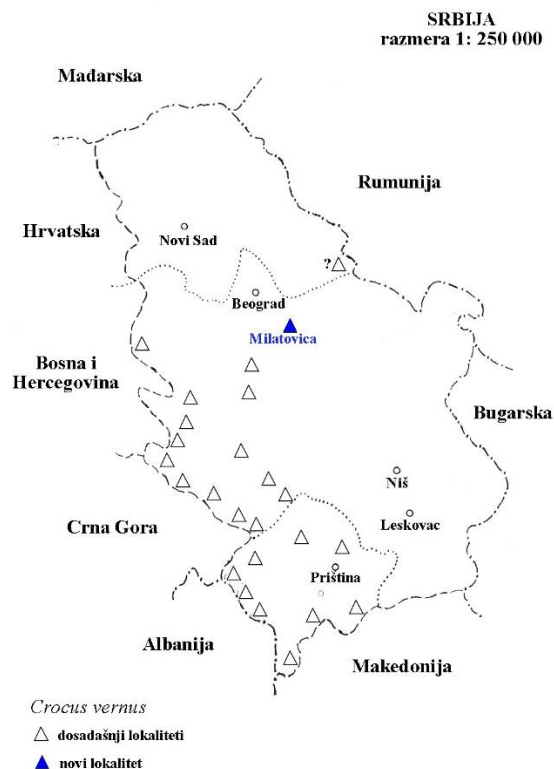
Uvod

O rasprostranjenju vrste *Crocus vernus* Hill. u Srbiji postoje dosta kontradiktorni podaci. U celini njegov areal se nalazi u zapadnim delovima Srbije u Ilirskoj provinciji i to na Kosovu i Metohiji (Prokletije, Šarsko-pindski sitem i Kopaonik), kao i u slivu Zapadne Morave na planinama Zapadne Srbije. Njegova zapadna granica rasprostranjenja u Srbiji je dobro poznata jer se poklapa sa granicom Srbije i Bosne. Mnogo su problematičnije ostale granice areala. U literaturi se pominju mnogi lokaliteti na kojima rastu populacije ove vrste, a mnogi od njih su tačni, ali postoje i pogrešno navedeni lokaliteti nastali zbog loše determinacije sakupljenog materijala sa terena.

Rezultati i diskusija

Vreme cvetanja. U okolini Mladenovca počinje da cveta sredinom februara, a na visokim planinama juna i jula, plodonosi od maja do avgusta (septembra).

Rasprostranjenje vrste. Tačni lokaliteti koji se navode u literaturi su planine: Gučevo, Maljen, Zlatibor, Crni vrh (Priboj), Nova Varoš, Zlatar, Ta-

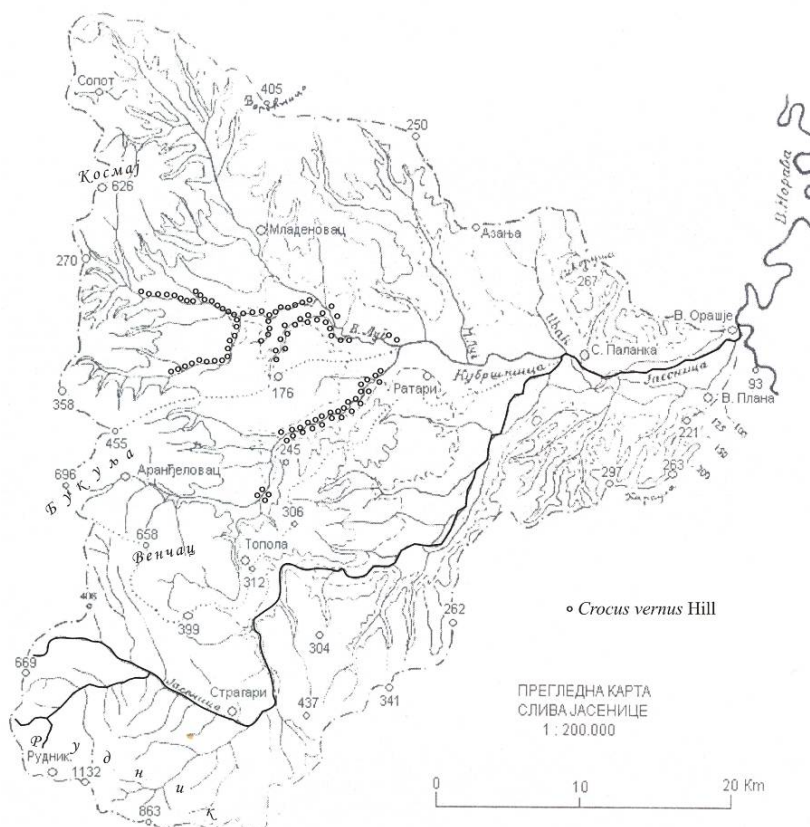
Slika 1. Rasprostranjenje vrste *Crocus vernus* u Srbiji

ra, Basara (Gornji Milanovac), Stolovi, Kopaonik, Bogičevica, Mokra Gora, Žljeb, Koprivnik, Prokletije, Skopska Crna Gora, Šar planina, Čakor, Studena planina i Vršачki breg (?) (sl. 1).

Za neke lokalitete ova vrsta se pogrešno navodi. Pogrešno navedeni lokaliteti su: Deli Jovan (Veliko i Malo Jasikovo) (*Crocus sativus*), Kragujevac (Ilijine vode, Popova šuma, Košutnjak, Beloševac) (*Crocus tommasinianus*), Koritnik i

Vlasina (*Crocus veluchensis*), Belava, Sedlar, Basara (Piroć) i Vidlič (*Crocus tommasinianus*), Rudare, Trnjane, Lebane (*Crocus kosaninii*).

U ovom radu je prikazano nekoliko novih lokaliteta ove vrste u Srbiji: Kraljevo, Kosjerić (mart 2004., V. Randelović, B. Jovanović, HMD) i podgorina Kosmaja (oko reke Kubršnice i njenih pritoka).

Slika 2. Rasprostranjenje vrste u okolini Mladenovca

Rasprostranjenje vrste u okolini Mladenovca. Brojne populacije *Crocus vernus* nalaze se u dolini reke Veliki Lug i njenih pritoka: Milatovice i Mrčevice. Takođe, se brojne populacije nalaze u dolini Misače i Košarne koje su pritoke Milatovice. Veliki Lug je pritoka Kubršnice kraj koje smo ove godine pronašli najveće populacije vrste *Crocus vernus*. Kubršnica je pritoka Jasenice, a kako smo kraj nje našli najveće populacije ove vrste, predpostavljamo da ova vrsta rasprostranjena i u dolini Jasenice i njenih ostalih pritoka i da se u slivu reke Jasenice nalaze najistočnije tačke areala ove vrste u užoj Srbiji. Da li je ovo mišljenje validno pokazaće dalja istraživanja areala ove vrste u dolini reke Jasenice i u podgorini planine Radnik.

Populacije *Crocus vernus* u okolini Mladenovca nalaze se u atarima sela: Velika Ivanča kraj reke Besne, Crkvina kraj reke Košarne, Strojnik kraj reke Grabovac, Jagnjilo kraj Mrčevice, Ratari kraj Kubršnice i Trstene, na desnoj obali Velikog Luga i kraj Kovačice i Kusadaka na levoj obali Velikog Luga.

Nedaleko od Mladenovca, uništene su brojne populacije ove vrste meleoativnim radovima na regulaciji nekih delova pomenutih reka, kao i preoravanjem livada kraj pomenutih reka i njihovim prevođenjem u obradive površine.

Međutim, ova vrsta se uporno bori da opstane, pa se javlja na nasipima koje je čovek podigao na obalama reka, pa i na napuštenim oranicama. Veoma brojne sastojine nalaze se kraj groblja i

manastira sela Crkvena, gde ova vrsta autohtono raste u blizini veštačkog jezera na Košarni.

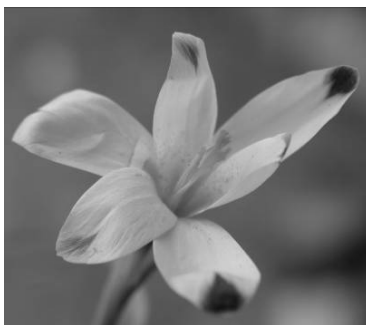
Opšte rasprostranjenje: Poljska, Čehoslovačka, Austrija, Mađarska, Italija, Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Srbija, Makedonija, Albanija, Rumunija i Rusija.

Stanište. Ranije se smatralo da je *Crocus vernus* planinska vrsta. I zaista, ona raste u planinskim predelima Balkanskog poluostrva, na Prokletijama, Šar planini, Kopaoniku i dr. Međutim, ne raste samo u planinama na subalpskim livadama u šumama u zajednicama *Abieto-Fagetum*, *Fagetum subalpinum*, već i planinskim šumama i livadama u zajednicama *Fagetum montanum moesiacum*, *Quercetum montanum* i borovim šumama *Erico-Pinetum nigrae*, zatim u brdskim šumama *Quercetum frainetto cerris*, kao i u močvarnim šumama *Quercu-Fraxinetum angustifoliae* i odgovarajućim degradacionim stadijumima ovih šuma. Dijapazon rasprostranjenja ove vrste je od 100 do 2600 m nadmorske visine.

Varijabilnost vrste. Uglavnom se varijabilnost vrste javlja u dva karaktera (boji cvetova i veličini jedinki). (1) Što se tiče boje cvetova sreću se tri forme: plava (f. *vernus*) i dve bele forme od kojih je jedna sa potpuno belim listićima perigona (f. *alba*- perigoni segmenta *alba*; *Holotypus*: Ratari- reka Kubršnica). Druga sa belim cvetovima i ljubičastim srcastim šarama na vrhovima spoljašnjih listića perigona (f. *jocicii*-perigoni segmenta *alba* sa ljubičastim srcastim šarama na spoljašnjim listićima perigona; *Holotypus*: Ratari- reka Kubršnica). Ova forma je dobila ime po Slobodanu Jociću diplomiranom biologu iz Vlaške kraj Mladenovca koji je otkrio i sa nama proučavao populacije ove vrste u podgorini Kosmaja. (2) Prema veličini biljaka razlikujemo jedinke nizijskih predela sa krupnim cvetovima i srcastim šarama na spoljašnjim listićima perigona tamnoljubičaste boje f. *vernus* i visokoplaninske biljke sa sitnim cvetovima bez srcastih šara na listićima perigona na spoljašnjim listićima perigona, i ljubičastim cvetovima (f. *minoriflorus* Gajić).

C. vernus f. *vernus*
(Velika Ivanča; foto: S. Stojanov)

C. vernus f. *jocicii*
(reka Veliki Lug; foto: S. Stojanov)

C. vernus f. *alba*
(Ratari-Kubršnica; foto: N. Randelović)

Slika 3. Različite forme vrste *Crocus vernus* Hill

Zaključci

Ovim istraživanjima proširen je areal vrste *Crocus vernus* i na podgorine šumadijskih planina Bukulja, Venčac i Kosmaj.

Do sada utvrđeni lokaliteti nalaze se u dolinama reka: Veliki Lug i njenih pritoka Milatovice i Mrčevica i njihovih pritoka Besne, Košarne i Misače.

Ipak, najveće populacije ove vrste otkrivene su 2006. godine u dolini reke Kubršnice, u koju se uliva Veliki Lug i to od njenog ušća u Veliki Lug čitavom dužinom blizu Arandelovca. Kubršnica je leva pritoka Jasenice.

Areal ove vrste je u prošlosti a naročito danas napadnut od strane čoveka koji na pritokama Kubršnice izvodi meleorativne radove i preorava mnoge livade na kojima raste *Crocus vernus*.

Utvrđivanje areala ove vrste u slivu Jasenice i planinama sa kojih one izvire nastaviće se i u narednim godinama.

Literatura

Glišić, R. (2002): Jasenica, morfološko hidrološke karakteristike. Biblioteka Mladenovac.

Mathew, B. (1982): The *Crocus* L. Revision of the Genus *Crocus* (*Iridaceae*). B.T. Batsford-London.

Pulević, V. (1976): Revizija Genusa *Crocus* L. u Jugoslaviji. Doktorska disertacija. Biotehniška fakulteta Ljubljana.

Randelović, N., Hill A. D., Randelović V. (1990): The Genus *Crocus* L. in Serbia. Bosebna izdanja. Knjiga 66. SANU. Beograd.